

Аризо Петако

ЖЕЛЕЗНИЯ ПРЕФЕКТ

**ЧОВЕКЪТ, КОЙТО ПОСТАВИ
МАФИЯТА НА КОЛЕНЕ**

еделваїс

Плевен, 2024

Съдържание

Предговор	7
I. Мори, Мори, ти трябва да умреш...	13
II. Тук ще ни потрябва един мъж...	40
III. Ничий син	48
IV. Дивият запад на Магониите	72
V. Мафията е една стара курва...	84
VI. Обсадата на Ганджу	94
VII. Префектът щурмовак	113
VIII. Спечели си слабата, сега заспивай	130
IX. Чикагският убиец	145
X. Вразът излиза на светло	153
XI. Героят на трахомата	165
XII. Господа, време е да ви разкрия мафията	176
XIII. Тук почива в мир...	191
XIV. Но мафията не е мъртва	209
Приложение	
Мислите на префекта	216
Благодарности	223
Послеслов от преводача	224

ПРЕДГОВОР

Преди години, когато провеждах първите изследвания, които по-късно ми позволиха да напиша тази книга, Чезаре Мори беше малко известно и много оклеветено име. Политическата конюнктура, поставила си за задача да криминализира и укрива дори достойните дела, извършени от фашизма, беше низвергнала този човек – който безспорно е единственият в повече от 130 години национална история, успял да постави мафията на колене – и го бе натикала в ъгъла, така да се каже, на „лошите“.

Авторитетните историци напълно пренебрегнаха ефективността на действията му и го отхвърлиха с няколко пренебрежителни думи, наричайки го „оръдие“ на режима, отговорен за множество незаконни и безразборни репресии.

Самият Ренцо де Феличе, най-обективният от историците на фашизма, в своята монументална биография на Мусолини посвещава само две кратки бележки по линия на Железния префект в том 3 (*Mussolini il fascista. 1924 – 1929*): едната пояснява, че Мусолини „поверява на Мори задачата да репресира мафиотската организация в Сицилия“; другата припомня, че като „човек, угоден на фашистите“, бива посочен от Федерцони¹ за възможен

---

¹ Луиджи Федерцони е фашистки политик и писател. В периода 1929 – 1939 г. е председател на италианския Сенат. – Б. пр.

заместник на началника на полицията Криспо Монкага.

Накратко, интензивната работа по замъгляването на историята, предприета от мафията в периода непосредствено след войната, целяща заличаването на всяка положителна следа от дейността на Мори в Сицилия (освен всичко останало всички документи, съдържащи цялостното му разследване, мистериозно изчезнаха от Държавния архив), се увенча с успех.

В резултат, след като се установи, че Мори е бил „оръдие“ на фашизма, последва изводът, че всичките му жертви могат да се похвалят с антифашистски заслуги. И не бяха малко босовете, които се възползваха от тази възможност. Известно е например, че двамата най-популярни и най-влиятелни *кръстници* от следвоенния период, дон Калоджеро Вицини и Дженко Русо (когото Мори беше пратил в затвора), дори имаха честта да получат орден „Рицарски кръст на Републиката“ като „компенсация за претърпените преследвания“.

Така изглеждаха нещата, когато започнах изследването си, и трябва да призная, че тази атмосфера даде насока на моето перо. От друга страна, оскъдните материали, с които разполагах, потвърждаваха тази теза. Навсякъде откривах името на Чезаре Мори, замесено сред реликвите на миналия режим. Това беше име, което навяваше мисли единствено за специални закони, жестоки затвори, безразборни репресии, премахване на всички гаранции, принудителни депортации и много други ужасни мерки, които, както се смяташе по онова време, една развита демокрация трябва да отхвърли.

Лъчът светлина сред мъглата, в която се лутах, беше Карло Делкроа, инвалид от войната през 1915 – 1918 г. (сляп и без ръце), който е бил на почит по време на фашист-

кия двайтсетгодишен перуод. Делкроа беше в списъка на очевидците, които поетапно интервюирах за моето изследване. Много стар, но с остър ум, той живееше в Рим, на Пиаца Адриана 5, точно под апартамента, в който живееше Пиетро Нени¹. И така, попитах Делкроа за Мори и веднага бях изненадан от язвителността, с която той отговори на въпроса ми за него; за когото според мен, като фашист, би следвало да каже много хубави неща.

– Но Мори не беше ли от вашите? – прекъснах го по едно време. Той не беше ли човек на Мусолини?

– Въобще дори! – отвърна инвадигът. – Мори беше човек на Стара Италия. През 1922 г., когато беше префект на Болоня, той се оказа нашият основен противник. Помня, че емилианските скуадристи² нееха една пещен, в която искаха главата му. Човек на Мусолини стана по-късно, когато го изпратиха в Сицилия. Но той никога не е бил истински фашист.

Ами сега? Старите ми журналистически инстинкти се задействаха. Очевидно имаше нови следи, които да се проследят. И така, след дълго търсене най-накрая успях да се добера до документите, досиетата и записките на Мори и да открия какъв герой е бил всъщност Железния префект.

Чезаре Мори никога не е бил нечий човек („Оня, който не е сам, не може да бъде съвършено силен в света“, гласи една от многото му любопитни максими, които може да прочетете в приложението на тази книга). Той е бил

---

1 Пиетро Нени е комунистически политик и журналист, лидер на Италианската социалистическа партия. – Б. пр.

2 Фашистки отряди, базирани в Емилия-Романя (един от 20-те региона в Италия, чиято столица е Болоня), превъждани от Итало Балбо в Похода към Рим. – Б. пр.

почтен чиновник от Стара либерална Италия, надарен с почти маниакално чувство за гържавност. Заклет враг на мафията, срещу която многократно се е борил, той се съюзява с фашизма само защото му предоставя онава решаващо оръжие, за което тайно копнеят сърцата на всички истинни врагове на мафията дори и днес: картбланш.

Освен всичко друго абсолютните правомощия, предоставени му от Мусолини, позволяват на Мори да избере и новия главен прокурор, който да бъде назначен в Палермо. Спира се на Луиджи Джампиетро. Строг и суров магистрат (той казва: „Кротостта подмладява престъпниците, строгостта ги обуздава“, и: „Оправдателните присъди поради недостатъчни доказателства са компромис със съвестта“), Джампиетро веднага става легендарен с енергичността, която проявява, за да възстанови правото на обжалване. Неговите предшественици избягвали да обжалват дори пред лицето на най-скандалните присъди, докато той винаги обжалвал. До такава степен, че по улиците и в кафенетата на Палермо тръгнала шегата как една сутрин в църквата, когато чул свещеникът да произнесе формулата *ego te absolvo*¹, Джампиетро скочил на крака и извикал: „А аз обжалвам!“.

Благодарение на тази книга, а също и на прекрасния филм с Джулиано Джема и Клаудия Кардинале, който Паскуале Скуитиери направи по нея, образът на Железния префект най-накрая беше възстановен. Но дори призивът „Нуждаем се от още един Мори!“ да се чува все по-често, изглежда, никой няма намерение да вземе пример от неговото дело, което успява да постиг-

---

1 Аз те опрощавам [част от формулата за опрощение, произнасяна от свещеника в рамките на тайнството Покаяние]. – Б. пр.

не толкова положителни резултати. Все пак трябва да се признае, че през последните години, благодарение на променлата се ситуация, истината за тази отдалечена история започна да се разпространява по-свободно. От известно време насам новата историография не се колебае, когато е необходимо, да преоцени някои постижения на Мусолини (този човек трябва да е направил все нещо правилно!).

Като цяло е важно да не се прекалява. Но що се отнася до мафията, струва ми се, че урокът на Мори може да бъде полезен и днес. Най-малкото, за да подчертае актуалността на лозунга, който Железния префект издига по време на операцията си в Сицилия: „Ако мафията е страшна, държавата трябва да е по-страшна“.

От друга страна, днес никой не отрича безупречната ефективност на „метода на Мори“. Вече никой не вярва в приказките за политическото преследване. Самите мафиоти признават, че Мори е бил най-опасният им противник. Например покаяният се Антонино Калдероне разказва в прекрасната книга на Пино Арлаки *Gli uomini del disonore*:

„... Мафиотите излязоха от фашизма обеднели. След войната почти нямаше останала мафия. Тя беше растение, което не се култивираше повече. Чичо ми Луиджи, капо, авторитет, се беше принизил до джебчия, за да оцелее...“.

След това, позовавайки се на преговорите между фашистите и мафиотите Греко и Бушета по време на опита за държавен преврат, организиран от принц Валерио Боргезе, Калдероне разказва още:

„Недоверието ни беше голямо, защото организаторите на преврата бяха фашисти, а и съществуваше пре-

цедентът с префекта Мори. Сега им помагаме да вземат властта, а после ще ни изпоарестуват всичките, мислеха повечето мафиотски босове“..

И наистина, увещанията на Боргезе не успяват да ги убедят да сключат пакта.

Една последна бележка. Когато генерал Дала Кieza, който стана префект на Палермо, беше брутално убит с младата си съпруга в центъра на града, ми се обадиха от РАИ, за да ме поканят на поменните слова по телевизията.

„Като автор на „Железния префект“ – ми казаха, – със сигурност ще имате какво да споделите и да направите подходящи сравнения.“

Със сигурност имах да кажа много неща, но, честно казано, сметнах за уместно да съобщя, че сравненията ми между двамата префекти могат да се окажат доста неудобни от днешна политическа гледна точка.

„Мори – уточних аз – имаше картбланш, а Дала Кieza не. Мори имаше малка армия на свое разположение, Дала Кieza не. В ръцете на Мори се намираше цялата прокуратура на Палермо, а при Дала Кieza не бе. Мори стоеше затворен в Палацо дей Нормани като в бункер, а не обикаляше с жена си без придружител..“

Събеседникът ми, който очевидно не беше чел тази книга, се съгласи, че може би е най-добре да не присъствам, и оттегли поканата.

А. П.

Портовенере, лятото на 1992 г.

I

МОРИ, МОРИ, ТИ ТРЯБВА ДА УМРЕШ...

Сега уринират, Ваше Превъзходителство... Наредиха се тук отпред и... никаят.

Тонът на началника на кабинета е възмутен и шокиран. Чезаре Мори, префект на Болоня, надига глава от документите, които презглежда. Той също е изненадан, но се опитва да не го показва. С привидно спокойствие сваля далекогледото си пенсне и го поставя на масата, след това става и бавно се отправя към големия прозорец, за да надникне през завесите от своя кабинет.

Долу на Пиаца Виторио Емануеле, озарена от топлото слънце в онази късна пролет на 1922 г., тълпите крещящи фашисти се редуват пред сградата на префектурата, за да уринират почти в краката на неподвижните и изплашени кралски гвардейци, които са на пост пред вхога.

В продължение на три дни, т.е. от 28 май, фашистите контролират сграда. Към местните скуадри на Ови-

лио¹ и Арпинати² са се присъединили мoденските на Дино Гранди³ и ферарските на Итало Балбо⁴. А на последния била и идеята за изпращането на скуадристите *да пикаят в лицето на префекта*.

Мори, мъж, изпълен с решителност, имайки зад гърба си полицейска кариера, изобилстваща с повишения за специални заслуги, няма навика да се поддава на натиск и ултиматуми. От самото начало на бунтовете той прави всичко възможно да дава отпор и нарежда на кралската гвардия, карабинерите и кавалерията да атакуват демонстрантите безмилостно. Но след всяко нападение фашистите стават все по-многобройни и се връщат в строя, за да подемат нова атака, докато реакцията на властта постепенно отслабва.

На многократните подканяния от страна на префекта командирите на отдели отговарят с различни оправдания, за да изумитират своето покорство. Очевидно командирите и подчинените им нямат желание да приемат срещу „черните“ онези наказателни методи,

---

1 Алдо Овиллио е юрист и политик. Като член на НФП (Националната фашистка партия), става министър на правосъдието в периода октомври 1922 – януари 1925 г., което го прави първият фашист, заемал този пост в Италия. – Б. пр.

2 Леандро Арпинати е политик и служител за развитие на спорта. Преди Първата световна война е анархист, но след края на войната става последовател на Бенито Мусолини, а по-късно и заместник-секретар на НФП. – Б. пр.

3 Дино Гранди, първи граф на Мордано, е фашистки политик, благородник, назначаван на поста министър на правосъдието, министър на външните работи и президент на парламента. – Б. пр.

4 Итало Балбо е вoдач на „Черните ризи“, който служи като маршал на военновъздушните сили на страната, генерал-губернатор на Италианска Либия и наследник на Бенито Мусолини; един от главните архитекти на Похода към Рим. – Б. пр.

които с радост изпълняват срещу „червените“.

Мори знае това. Той също така е наясно, че е практически безсилен пред демонстративната недисциплинираност на своите подчинени. Същата сутрин Мори отвърща кратко на един кавалерийски офицер, който откровено му споделя, че симпатизира на националната младеж (както обичат да се наричат фашистите): „Национална младеж, гръжки! Тия са поддривници като останалите“.

Но разговорът приключва дотук. Офицерът дори не му докладва, знаейки много добре, че в тези времена всеки самонадеян лейтенант може да не се подчини на заповедите, без това да доведе до някакви последствия за него. Рискува най-много да стане герой, символ на патриотизма, както се случва с Оджони или с Каведони, заради които избухва хаосът в Емилия.

Гуидо Оджони, бивш легионер във Фиуме и заместник-командир на „Семпре Пронти“¹, бива ранен от револвер вечерта на 25 май, докато се прибира във вилата си след наказателна улична акция в „Червения“ квартал на Болоня. Похитителят остава неизвестен, а случаят неяснен. Фашистите обаче умело се възползват от раняването и вестниците напълно възприемат версията за „болшевишката засада“, като отделят няколко реда за изказването на префекта, според когото „истинските виновници трябва да се търсят във фашистките среди, раздирани от вражди и борба за власт“.

Тогава, за да „отмъстят“ за своя съратник Оджони, болонските скуадристи организират десетки т.нар. на-

---

¹ *Sempre pronti per la Patria e per il Re* („Винаги готови за родината и за краля“) е паравоенна организация, основана от Италианската националистическа асоциация. – Б. пр.

казателни акции срещу партийни централа, демократични организации и срещу самите домове на социалистически, републикански и народняшки активисти. Младият, 25-годишен социалист от Понте Росо Емилио Форлани е убит, а къщата му е изгорена. Седалищата на автономните демократични общини, на земеделците, на „Буони Амичи“ (*Buoni Amici*), на социалистическите железопътни работници, на различните кооперативи, както и кантората на известния наказателен адвокат Дженунцио Бентини също биват опожарени и опустошени.

При завръщането си от тези вандалски акции се налага фашистите да опеят своята втора жертва: Челестино Каведони, секретар на „Фашо ди Санта Виола“ (*Fascio di Santa Viola*), разкъсан от експлозив. Организира се втора демонстрация около все още кървящия труп, т.е. още палежи, още побои.

Но дори в такава ситуация префектът Мори не се поколебава да потуши огъня на емоциите. „Има основателни причини – заявява той пред пресата, – да се смята, че Каведони е бил жертва на експлозив, който е бил подготвен от самия него за поставяне в кооператива на Малкантоне¹. Каведони – гобавя – е издирван от полицията, защото е отговорен за тежки актове на насилуе.“

Но фашистите продължават да бият и паят и за да ги спре, Мори изпраща срещу тях полицаи и кавалеристи, като резултатът е известен. Сега префектът е затворник в кабинета си, силите на реда са блокирани и фашистите са господари на Болоня.

---

¹ Потребителска кооперация на Малкантоне, днес Белкантоне, в района на „Барка“ (квартал на Болоня) – Б. пр.

Не за пръв път Чезаре Мори прилага същите строги мерки срещу фашистите и националистите, както срещу социалистите. Но в този момент, когато всички държавни институции и цялата администрация изглеждат примирени и готови да изтърпят насилието на скупачите, поведението на този човек, който упорства в прилагането на закона с непоклатима строгост независимо от замесената страна, се оценява като абсурдно и дори провокативно. Неговите колеги, префекти и квестори¹, които отдавна му се противопоставят с онова типично негодование, което изпитват некадърните към силните, сега го съжаляват като самонараняващ се маниак.

Фашистите от своя страна го ненавиждат с почти фройдистка омраза. Защото Мори, този честен човек, смел, винаги готов за действие, всъщност притежава всички характеристики, които трябва да притежава перфектният фашист според официалната олеография. Но той не е фашист. Вместо това е най-коварният им враг: последното истинско препятствие, което все още се изправя срещу фашизма, целящ завладяването на Емилия, а може би и на страната. Половин гузина мъже като него биха могли действително да възстановят законността в Италия без големи усилия.

С това фашистите са наясно. И именно поради тази причина, възползвайки се от смъртта на Каведони, те предприемат решителната атака.

Войната срещу префекта на Болоня се превръща в политическа битка от национално значение. Целият елит

---

1 Служители на Министерството на вътрешните работи, отговарящи за полицейските служби в регионалната столица. – Б. пр.

на фашизма се раздвижва: Микеле Буанки, секретар на партията, след като заповядва мобилизацията на всички емилиански скуадри, лично се мести в Болоня, за да ръководи действията. От Милано Бенито Мусолини телеграфира своите поздравления към „съратниците, ангажирани в битката срещу социалистическия префект“. Арпинати, Овилио, Гранди и Балбо се грижат за останалото.

В тези дни, по-точно, на 29 май, градски съвет, израз на болонското „мълчаливо мнозинство“, изпраща телеграма до Министерството на вътрешните работи с искане за уволнението на префекта:

Внушителното събрание на гражданите на Болоня, с изключение на фашистката тълпа, ангажирана с погребението на техния съратник Каведони, чрез аklamация на обществения площад днес гласува следния дневен ред:

„Хората на Болоня от всички класи и професии, събрани на тържественото събрание в трагичния и мъчителен час, който предвещава началото на една огромна трагедия – загърбвайки всяка идея и користен интерес и загрижени единствено за безопасността на нашата провинция, която отправя първа, в престъпното отсъствие на правителството, предупреждение срещу предстоящата сигурна большевишка революция и която след дълга борба сега се вкопча в добродетелта на своя щедър народ около знамената на Родината, – признават като единствен отговорник за настоящата мъчителна ситуация префекта Мори, амнистирания бивши квестор на далматите, който, следвайки съвета на вече детронирания червени главатарии на провинцията, искаше да установи средновековни системи на свирепи репресии в Болоня, причинявайки безреди-

ци с цел възстановяване на реда, провокирайки вместо мир най-свирепите граждански размирици и дистанцирайки се от предпочитанията на всички граждани; призовават за незабавното му отстраняване“.

ОТ ГРАЖДАНСКИЯ КОМИТЕТ

Анджело Маранези

Дори големите вестници, макар и с едва доловимо лицемерие, подкрепят фашистката атака срещу Мори. Важно е например това, което пише „Ил Месаджеро“ от Рим:

„Висок, строен, с енергични черти на лицето и трезв ум, който се проявява в железните рефлексии на речта, комедантът Мори прилича повече на полицай, отколкото на префект. Днес, когато градът и провинцията Болоня са обхванати от смут, той стои здраво на своя пост. Енергично и безцеремонно прилага закона. Ако се намираше в Болоня през 1919 и 1920 г., комунистите нямаше да имат нито времето, нито начина да превърнат болонския регион, цяла Емилия, в експериментално поле за култивиране на болшевизма и някои кланета можеха да се избегнат... Това трябва да кажем на онези, които се оплакват от неговата твърдост. Докато Мори беше в Торино, нямаше окупации на фабриките; когато избухна бунтът в казармата Вила Рей в Анкона¹, той беше този, който възстанови

---

1 Бунтът на берсалиерите (елитни военни формирования) е въстание, което избухва през юни 1920 г. в Анкона и след това се разпространява в други области на Централна и Северна Италия.

Поводът за бунта е отказът на група берсалиери да заминат за албанското пристанище на Валона (Вльора), което е окупирано от италианския експедиционен корпус, нуждаещ се спешно от подкрепление поради твърдата съпротива на албанците и епидемията от малария.

реда в града за двайсет и четири часа... Но фашистите не се интересуват от това: те дори не могат да осъзнаят разликата в крайните действия и политиката, прилагани срещу комунистическото насилие, в сравнение с по-енергичната и гъвкава политика, прилагана днес срещу тях...

Но, казвайки това, трябва да добавим, че човек с темперамента на Мори, като се има предвид душевното напрежение у народа, не може повече да управлява болонците... тук се изискват широк кръгзор и познаване на хора и събития, за да може да се унищожат причините за този хаос, който заплашва да умъртви националните чувства... и да настрои срещу държавата именно онези елементи, които, за да възстановят нейната власт, въстанаха срещу комунизма“...

Практически обсаден в продължение на три дни в кабинета си в Палацо д'Акурсио (Палацо Комунале), Мори осъзнава, че е сам и че представлява пречка за правителството. Въпреки това, демонстрирайки както винаги сила на духа, сравнима само с пълното му политическо късозгледство (или по-точно, презрителното му отvrащане към приспособяването), той е решен да се задържи.

Междувременно фашистите, които лагеруват на площада и под аркадите на Палацо Аркиджиназио, са забравили „червените“ в този момент. За тях, или по-скоро,

---

Събитието е вмъкнато в контекста на „червения двугодишен период“, характеризиращ се с насилствената политическа конфронтация между противоположните фракции на монархизма и начеващия болшевиъм; тъй като това е въоръжен бунт, историците го считат за едно от най-значимите събития на двугодишния период. Въпреки това сред редиците на берсалиерите не се намират никакви социалисти и болшевици; въстанието е изцяло аполитично, подето единствено поради антиколониалното самосъзнание на войниците. – Б. пр.